

Karataş, K., Akbaş, E., Erükçü-Akbaş, G. ve Çamuşcu, E. (2020). Evden kaçan çocuklar: Ankara'da çocuk şubeye getirilen çocuklar üzerinden bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 960-984.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 14.12.2019

Makale Kabul Tarihi: 14.05.2020

EVDEN KAÇAN ÇOCUKLAR: ANKARA'DA ÇOCUK ŞUBEYE GETİRİLEN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Run-Away Children: An Evaluation on the Children Brought to the Children's Bureau of Ankara Police Headquarters

Kasım KARATAŞ*

Emrah AKBAŞ**

Gamze ERÜKÇÜ AKBAŞ***

Ezgi ÇAMUŞCU****

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü, kkaratas@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4817-9981

** Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İTBF Sosyoloji Bölümü, emrah.akbas@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-2807-4055

*** Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü, gamzeerukcu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9790-5329

**** Sosyal Hizmet Uzmanı, Ankara Çocuk Şube Müdürlüğü, ezgiicamuscu@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5108-5441

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Ankara ilinde evden kaçan çocukların ve ailelerinin sosyo-demografik özelliklerini ve çocukların evden kaçma nedenlerini ortaya koymaktır. Çalışmada; çocukların evden kaçmasına yardım eden kişilerin var olup olmadığı, çocukların evden kaçtıklarında nerede kaldıkları ve kaçtıktan sonra suça karışma durumları da ele alınmaktadır.

Çalışmada nicel araştırma yöntemi izlenmiş; 140'ı evden kaçmış, 20'si ise evden kaçıp kurum bakımına alınmış 160 çocuk üzerinden çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, evden kaçan çocukların önemli bir kısmı (%73,1) kız çocuklarından oluşmaktadır. Evden kaçan her 4 çocuktan 1'i eğitimine devam edememektedir. Çocukların %16,9'u ilk evden kaçma deneyimini 9-12 yaşları arasında deneyimlemiştir. Evden kaçma nedenleri arasında, anne babanın sıkı disiplini (%35,3), anne babanın fiziksel şiddeti (%4,6), anne babanın ayrılması (%5,9), ekonomik sorunlar (%2,6), kardeşler arasında anlaşmazlık (%1,3), fuhuş yapmaya zorlanma (%0,7) ve istemediği biriyle evliliğe zorlanma (%0,7) gibi aile içi nedenler (%51,1) öne çıkmaktadır. Çocuklar okul başarısızlığı (%2) ve yaşadıkları ruhsal

sorunlardan (%4,6) kaynaklı olarak da evden kaçtıklarını ifade etmektedirler. Bu konuların da aile içi ilişkiler ve sorunlarla ilişkilendirilmesi olanaklıdır; bu bağlamda aile temelli sorunlar nedeniyle evden kaçan çocuk oranının %60'a yaklaştığı dikkati çekmektedir. Evden kaçma nedenleri arasında arkadaş etkisi altında kalma ya da kız/erkek arkadaşına kaçma gibi nedenler (%19,6) de dikkat çekicidir. Evden kaçan çocukların %64,3'ü geceyi sokak ve terk edilmiş binalarda geçirmekte; dışarda kalınan ve uyunan bu zamanlarda çocukların bir bölümünün (%13,2) çeşitli suçların mağduru olduğu görülmektedir. Bu çocuklar cinsel istismar, şiddet, darp, kaçırılma ve alıkonulma gibi suç türlerine maruz kalmıştır. Çocukların evden kaçma nedenleri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır (* $p>0,05$).

Anahtar kelimeler: Evden Kaçan Çocuklar, Suç Mağduru Çocuk, Evden Kaçmada Risk Faktörleri, Sosyal Hizmet.

ABSTRACT

The purpose of this study is to understand the following: socio-demographic characteristics of the children and their families, reasons of the fact, presence of any helper in running away, the place of stay after running away, and case of being victim of crime. Quantitative research method was used in this study. There is an evaluation over 160 children of whom 140 run away home and 20 both run away home and were taken to the agency.

A significant part of the runaway children (73,1%) is comprised of girls. One fourth of the children cannot continue education. 16,9% of them state that they were between 9 and 12 years of age when they first run away and that they did so due to domestic reasons (51,1%) such as strict discipline by parents (35,3%), parental physical violence (4,6%), separation of parents (5,9%), economic problems (2,6%), conflict between siblings (1,3%), and being forced to prostitution (0,7%) or to getting married to someone (0,7%). There are also children who state their reason as school failure (2%) and psychological problems (4,6%). When these reasons are evaluated as part of domestic problems, it becomes worth noticing that the ratio of the children who run away due to family-based problems rise above 60%. Another reason is about friends (19,6%) such as being under the influence of friends or running to girl/boyfriend. 64,3% of the runaway children stay in the streets and inside deserted buildings at night; and it is understood that a part of them (13,2%) fall victim of various crimes when they are outside. They were exposed to such crimes as sexual abuse, violence, abduction, and retention etc. Children's reasons for running away do not differentiate according to sex ($p>0,05$).*

Key words: Run-away Children, Child as a Victim of Crime, Risk Factors in Running Away Home, Social Work.

GİRİŞ

Evden kaçma olgusunun dinamiklerini anlamak; çocukların ev içi ve ev dışı yaşamda karşılaştıkları sorunları belirleme yoluyla, çocuklara ve ailelerine yönelik koruyucu, önleyici ve güçlendirici çalışmaların gerçekleştirilebilmesini kolaylaştırmaktadır. Evden kaçma olgusuna tarihsel olarak bakıldığında geçmişten bugüne bu olguyu tanımlamada ve sınıflandırmada ciddi paradigma değişimlerinin olduğu dikkati çekmektedir. 1970li yıllarda evden kaçma olgusunu anlamaya dönük ilk kuramsal girişimler; çocukları “serüvenci” (Janus vd., 1987; akt. DiPaolo, 2015) ve “psikonevrotik” (Aichom, 1932; Armstrong, 1935; akt. DiPaolo, 2015) gibi kavramlar, nitelermeler çevresinde açıklamaya çalışmıştır. Bu görüşlerle bağlantılı olarak evden

kaçma eylemi bir “sapma” (deviant) yani bir davranış bozukluğu olarak görülmüş ve bu da evden kaçma davranışının DSM II'ye dâhil edilmesi sonucunu doğurmuştur (DiPaolo, 2015).

Evden kaçan ergenler, literatürde üç kategoride ele alınmaktadır Bunlar;

- *Evden kaçan ergenler*: Ebeveynlerinin veya vasilerinin izni ve bilgisi olmaksızın en az bir gece evlerinden uzakta kalanlar.
- *Evden dışarı atılmış ergenler*: Ebeveynleri tarafından dışarı atıldıkları veya ayrılmaları teşvik edildiği için evden uzaklaşanlar.
- *Bağımsız ergenler*: Aileleriyle uzlaşmaz çatışmalar yaşadıkları, aileleriyle irtibatı yitirdikleri veya aileleri de evsiz olduğu için geri dönecek bir evleri olmadığını düşünen ergenlerden oluşmaktadır (Bass, 1992; Ringwalt vd., 1998; Zide ve Cherry, 1992; Thompson vd., 2001).

Sosyal hizmet bakış açısı ile evden kaçma olgusuna yaklaştığımızda, patolojize eden görüşün yerine anlama ve güçlenme odaklı yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Bu olguyu, çocukların ve çocuğun etkileştiği sosyal ve fiziksel çevrenin taşıdığı çeşitli risk faktörleri bağlamında mercek altına almakta yarar vardır. Bu bağlamda çocukları “patolojize” eden görüşten uzaklaşmak, çocukların evden kaçmasına sebep olan risk faktörlerine odaklanmayı gerekli kılmaktadır.

Türkiye’de evden kaçan çocuklara ilişkin yapılan çalışmaların sınırlı olduğu dikkati çekmektedir. Yapılan çalışmalar üzerinden bu olguyu ele aldığımızda, TÜİK Adli İstatistik verilerine dayanılarak Akkuş İlgezdi tarafından hazırlanan Türkiye’nin Kayıp Çocukları Raporunun (2018) verilerinin oldukça çarpıcı olduğu görülmektedir. Bu rapora göre Türkiye’de;

- 2008-2016 yıllarını içeren dokuz yıl içerisinde, resmi olarak kayıp başvurusu yapılmış ve güvenlik birimleri ya da vatandaşlar tarafından bulunarak güvenlik birimlerine getirilmiş çocuk sayısı 104.531’dir.
- Bu yıllar içerisinde evden kaçan çocuk sayısının 26.168 olduğu, evden kaçan çocukların %58,5’ini (15.319) kız çocuklarının oluşturduğu; bunu %41,5 (10.849) oran ile erkek çocuklarının izlediği görülmektedir.
- Üstte belirtilmiş ilk iki maddede ele alınan oranlara ve sayılara bakıldığında resmi olarak kayıp başvurusu yapılmış, ardından bulunarak güvenlik birimlerine getirilmiş çocukların %25’inin evden kaçan çocuklar olduğu dikkati çekmektedir.

- Bu çocukların 1/3'ünün 14 yaşının altında, 2/3'ünün ise 14 yaşının üstünde olduğu görülmektedir.
- Son 9 yılda kayıp başvurusu yapılmadığı halde, güvenlik birimine getirilen çocuk sayısı ise 12.951'dir. Buna göre evden kaçan, kayıp başvurusu yapılmadığı halde bulunarak güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısına ilişkin veri bulunmamaktadır. Bu bakımdan evden kaçan çocuklar sorunsalının bilinmeyen, görünmeyen boyutları da olduğu dikkati çekmektedir.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kurumlarda kalan çocukların kaçma davranışı incelendiğinde, 2008 yılında kurumdan kaçan çocuk sayısının 428 olduğu; 2016 yılında ise bu sayının neredeyse üç kat artarak 1.102'ye çıktığı dikkati çekmektedir.

TÜİK (2017) güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuklar raporuna göre ise, güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların %3,4'ünün, hakkında kayıp başvurusu yapıp, daha sonra bulunan çocuklardan oluştuğu bildirilmektedir. Yalnızca 2017 yılında bu sayı incelendiğinde, 11.400 çocuğun, kaybın ardından bulunan çocuklardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

Literatürde evden kaçan çocukların tahmini oranını belirlemeye ilişkin metodolojik pek çok güçlük bulunduğu ifade edilmektedir (Meltzer vd., 2012). Bu dezavantajlı grubun yeterince çalışılmadığı ve halâ en fazla gereksinim içerisinde bulunan gruplardan biri olmaya devam ettiği aktarılmaktadır (Kipke vd., 1997; Thompson vd., 2001). Evden kaçma olgusunun daha çok Amerika'da çalışıldığı Avrupa'daki çalışmaların sınırlı olduğu da çalışmalarda vurgulanmaktadır (Glowacz vd., 2017). 1990'ların sonuna değin yapılan çalışmalarda, ABD'de her yıl 575.000 ile bir milyon arasında çocuğun evden kaçtığı veya ebeveyni ile yaşadığı evden ayrılmaya zorlandığı ifade edilmiştir (Finkelhor vd., 1990; Greene vd., 1995; Heflin ve Rudy, 1991; Thompson vd., 2001). Bu sayı daha sonra yapılan araştırmalarda yaklaşık 2,8 milyon olarak belirlenmiştir (Greene vd., 1999; Kim vd., 2009). Ayrıca kızların evden kaçma olasılığı erkeklere göre yaklaşık bir buçuk kat daha fazladır ve evden kaçanların dörtte birinden fazlası bunu ilk kez 13 yaşından önce gerçekleştirmiştir (Meltzer vd., 2012). Türkiye'de de evden kaçan çocukların %58'inin kız çocukları olduğu (Türkiye'nin Kayıp Çocukları Raporu, 2018) bilgisi ışığında, kız çocuklarının evden kaçma sonrasında karşılaştıkları riskler bakımından erkek çocuklara göre daha incinebilir olduğu dikkat çekmektedir.

Evden Kaçan Çocukların Yaşadıkları Sorunlar ve Risk Etmenleri

Araştırmalara göre, evden kaçan çocuklar okul başarısızlığı yaşamakta, madde bağımlılığı, suçluluk ve korunmasız cinsel ilişki gibi riskli davranışlara yönelmektedir (Greene vd., 1997; Thompson vd., 2001). Bu ergenler, çok birbirinden farklı ve çok boyutlu sorun taşıyan ortamlardan gelmekte ve evden kaçmalarına veya evlerinden ayrılmalarına ilişkin pek çok neden sayılabilmektedir (Whitbeck vd., 1999; Thompson vd., 2001). Bu sorunlar, genellikle ebeveyn istismarını da içeren aile içi çatışmalar, suçluluk ve madde bağımlılığı gibi sorunlardır (Kipke vd., 1997; Stiffman, 1989; Whitbeck vd., 1997; Thompson vd., 2001). Yapılan çalışmalarda evden kaçan çocukların; dilencilik, madde satıcılığı, hırsızlık ve fuhuş gibi riskli davranışlarda bulunabildiği ve cinsel istismara maruz kalabildiği aktarılmaktadır (Feitel vd., 1992; Hammer vd., 2002; Whitbeck vd., 1997). Morewitz bir çalışmasında (2016), sosyo-ekonomik statü, davranış bozukluğu, cinsel ve fiziksel istismar, ihmal ve aile işlev bozukluğunun evden kaçma davranışı açısından risk faktörü olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmalara göre evden kaçan ergenler, genellikle daha fazla fiziksel veya cinsel istismara maruz kalmamak için evlerini terk etmektedir (Hammer vd., 2002; Kim vd., 2009). Bazıları ayrıca suça sürüklenmekte ve suç mağduru olmaktadır. Evden kaçma ile çocukluk istismarı ve ergenlik döneminde suça sürüklenme ve suç mağduru olma arasında bağlantı olduğuna ilişkin hipotezler kurulsa da çok az çalışma bu uzun erimli ilişkiyi ampirik olarak araştırmıştır (Kaufman ve Widom, 1999; Thrane vd., 2006; Kim vd., 2009).

Thrane ve meslektaşları (2006) tarafından evden kaçan 602 çocukla yapılan bir araştırmada, fiziksel veya cinsel istismar veya ihmalin, gençlerin evden kaçmalarının sebeplerinden biri olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, bu çalışmada daha önce aile içinde ihmal edilen ve cinsel istismara maruz bırakılan evsiz gençlerin suç mağduru olma olasılığının, evden kaçmadan önce ihmal edilmeyen ve cinsel istismara maruz kalmayanlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Çoğu evden kaçan ergenin yaşadığı yüksek cinsel istismar oranları dikkate alındığında, bu ergenlerin büyük çoğunluğunun istismar sonucunda evden kaçmış olması şaşırtıcı olmayacaktır (Janus vd., 1987; McCormack vd., 1986; Silbert ve Pines, 1981; Tyler vd., 2001).

Evden kaçan ergenler, iyi koşullarda istihdam olanağına kavuşmalarını sağlayacak beceri ve eğitimden yoksun oldukları için yaşamda kalmak için fuhuş, madde ticareti ve diğer suç davranışlarına zorlanabilmektedir (Greene vd., 1997; Thompson vd., 2001). Sokaklarda yaşamanın “ölümcül sonuçları” da olabilmektedir; çünkü bu

ergenler kötü beslenme, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve intihar, cinayet ve aşırı doz madde kullanımının sonucunda gerçekleşen erken ölüm gibi ciddi sağlık sorunlarını da yaşamaktadır (Powers vd., 1990; Thompson vd., 2001).

Özet olarak, evden kaçma davranışının aile içinde yaşanan istismar, aile işlev bozuklukları, ihmal, aile içi çatışmalar ile bağlantılandırıldığı görülmekte; evden kaçmanın sonuçlarının ise cinsel istismar, madde bağımlılığı ve suçluluk gibi ciddi riskler içerdiğine ilişkin literatür vurgusu oldukça öne çıkmaktadır.

Evden Kaçan Çocuklarla İlgili Gerçekleşen Adli Süreçler

Türkiye’de evden kaçan çocuklarla ilgili adli sistemin işleyişine bakıldığında, evden kaçan bir çocuk varsa, bu çocuğun öncelikle çocuğun yasal temsilcileri (ebeveyn, vasisi vb.) tarafından kolluğa bildirilmesi gerekmektedir. Çocuk herhangi bir kurumdan kaçmışsa (örneğin sevgi evi gibi) kurum görevlisi polis merkezlerine giderek kayıp başvurusunda bulunmaktadır. Kolluğa bildirilen çocuk, kayıp çocuk statüsünde olmaktadır. Bu aşamada kolluk, kayıp başvurusu yapan kişiler ve ilgili kişilerle görüşerek çocuğun en son görüldüğü ve gidebileceği yer, kişiler ve ailenin şüphelendiği diğer kişilerle ilgili olarak bilgi almaktadır. Çocuk bulunduğu, Emniyet Çocuk Şube Müdürlüğüne getirilmekte ve çocukla ilgili işlemler başlatılmaktadır. İlk görüşmeyi, sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog gerçekleştirmekte ve çocuk hakkında görüşme raporu yazılmaktadır. Çocuğun bilgileri, ailesi ya da kurum bakımındaysa ne kadar süredir kurum bakımında, ne nedenle kurum bakımında kaldığı, evden ya da kurum bakımından kaçmasına nelerin neden olduğu, kayıp olduğu süre içinde nerede olduğu, kimlerin yanında olduğu, evden ya da kurumdan kaçtıktan sonra kimlerden yardım aldığı ya da kimlerin yanında kaldığı, kayıp olduğu süre içinde herhangi bir olaya maruz kalma durumu (cinsel istismar, fiziksel istismar, zorla alıkoyma vs.) ile ilgili bir görüşme raporu hazırlanmaktadır. Bunun ardından, gerekli görüldüğü takdirde, çocuk için istenilecek tedbir kararları (5395 sayılı Yasa kapsamındaki koruyucu ve destekleyici tedbir kararları) olduğunda ise bu durum, raporun sonuç ve değerlendirme kısmına yazılarak, çocuk mahkemesinden ilgili tedbir kararlarının çıkarılması talep edilmektedir (TBMM, 2010).

Çocuğun herhangi bir şikâyetinin olması durumunda (örneğin, şiddet nedeniyle kaçmışsa anne ve/veya babadan şikâyetçi olma durumu), işlem adli büroya devredilmekte, bu durumda ise çocuğun sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog eşliğinde avukat önünde ifadesi alınmaktadır. Bu çocuklar geçici olarak kurum bakımına alınmakta, ardından kurum bakımında gerçekleştirilen sosyal inceleme

sonucu çocuklar kalıcı olarak kurum bakımına dahil edilebilmekte ya da riskin olmadığı durumlarda aileye teslim edilebilmektedir. Çocuk aileye teslim edilecekse, sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog tarafından aile görüşmesi gerçekleştirilmekte, bundan sonraki süreç hakkında bilgi verilmekte, daha sonra gerekli durumlarda aile ve çocukla birlikte sosyal hizmet uzmanı ya da psikologlar tarafından görüşme sağlanmaktadır.

Araştırma kapsamındaki çocuklar, aynı zamanda “Mutlu Gençlik, Huzurlu Başkent” Projesi Kapsamında çeşitli etkinliklerden yararlandırılmıştır. Evden kaçan çocukların, güçlenebilmesi ve aile içi ilişkilerinin daha nitelikli hale getirilebilmesi için gerçekleştirilen söz konusu çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

“Mutlu Gençlik, Huzurlu Başkent” Projesi Kapsamında Gerçekleştirilen Proje Etkinlikleri ve Mesleki Çalışmalar

Emniyet Müdürlüğü tarafından yürütülen “Mutlu Gençlik, Huzurlu Başkent” projesi kapsamında okula devam etmeyen çocuklara meslek edindirmeye yönelik aşçı yardımcılığı, okula devam eden çocuklara yönelik gitar kursu ve kurum bakımında kalan çocuklara yönelik badminton kursu açılmıştır. Proje kapsamındaki tüm çocuklara ve ailelere proje süresince düzenli aralıklarla değerler eğitimi verilmiştir. Değerler eğitimi sonrasında çocuklara rol model etkinlikleri düzenlenmiş ve çocuklardaki davranış değişikliği pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Çocuklara doğruluk, dürüstlük, saygı, fedakârlık, ergenlikte gelişim dönemi özellikleri, istismar algısı, farkındalığı ve istismardan korunma, özgüven, sorumluluk, yardımlaşma ve dayanışma, doğruluk, akran zorbalığı ve baş etme yolları konusunda eğitimler verilmiş; anne ve babalara ise çocuğa karşı adalet ve merhamet duygusu, önyargılardan sıyrılma, okul devamsızlığı ve evden kaçma davranışı, internetin güvenli kullanımı konularında eğitimler verilerek çocuk ve aileler desteklenmiştir. Proje başlangıcı, ortası ve sonunda olmak üzere aile ve ev ziyaretleri yapılarak, aile ve çocuktaki gelişimler takip edilmiş, aileyi güçlendirici yönlendirmeler yapılmış ve proje hakkında geri bildirimler alınmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı Ankara ilinde evden kaçan çocukların durumunu bazı değişkenler açısından anlamak ve değerlendirmektir. Bu değişkenler; ailelerinin sosyo-demografik özellikleri, çocukların evden kaçma nedenleri, evden kaçmalarına yardım eden kişilerin var olup olmadığı, evden kaçtıklarında nerede kaldıkları ve

evden kaçtıktan sonra herhangi bir suça karışıp karışmadıklarıdır. Bu çalışma Türkiye’de evden kaçan çocuklar sorununa ilişkin politika geliştirme süreçlerine veri sağlaması ve özellikle risk faktörlerini belirlemesi bakımından önemli ve gereklidir.

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada genel tarama modeli kullanılarak birden fazla kez evden ya da kaldığı kurumdaki kaçan çocuklarla ilgili bilgiler alınmıştır. Genel tarama modeli, evren hakkında genel bir yargıya varmak için, evrenin tümü ya da ondan alınacak ve onu temsil eden bir örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modeli ile tekil ya da ilişkisel taramalar yapılabilir (Karasar, 2016). Nicel araştırma yöntemi ile Ankara ili özelinde birden çok kez evden/kaldığı kurumdaki kaçan çocuklarla ilgili betimsel analizler yapılmıştır. Araştırma çocukların geçmiş yaşam deneyimlerini de içerdiği için retrospektif bir araştırmadır. Retrospektif araştırmalar, istenilen verileri elde etmek için geçmiş zamana odaklanarak, zamanda geriye doğru bakar (Akarsu ve Akarsu, 2019). Retrospektif araştırmalarda ilişkili çıktılar zaten ortaya çıkmıştır ve veriler ya kayıtlardan ya da katılımcıların hatırlaması yoluyla toplanır. Katılımcıların izlenmesi söz konusu değildir (Ranganathan ve Aggarwal, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Ankara’da evden ya da kaldığı kurum bakımından birden fazla kez kaçan tüm çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde, amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, olasılık temelli olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Araştırmanın amacıyla ilişkili olarak zengin bilgi olanağı sağlayan durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasını sağlayan bu örnekleme, belli ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durum söz konusu olduğunda tercih edilmektedir (Koç-Başaran, 2017). 01.01.2016-01.09.2016 tarihleri arasında Ankara il sınırları içerisinde anne, baba veya yasal temsilcisinin kayıp başvurusunda bulunmasının ardından bulunan ve kayıp işlemlerinin yapılması için Ankara Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğüne gelen veya getirilen, burada yapılan görüşmeler sonucunda, evden kaçtığını belirten 12-18 yaş arasındaki 160 çocuk, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocuklarla ilgili değişkenleri öğrenmek amacıyla 41 soruluk görüşme formu kullanılmıştır. Bu soru formu 2009 yılında, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmış olup, bu araştırma için revize edilerek 01.01.2016 tarihi itibarıyla Kayıp Çocuklar Büro Amirliğine gelen çocuklara

uygulanmıştır. Bu soru formu, evden/kaldığı kurumdan kaçma davranışı sergileyen çocukların ailelerinin sosyo-demografik özellikleri, evden kaçma davranışına yönelmede risk etmenleri, evden kaçma nedenleri ve evden kaçma davranışı sonrası karşı karşıya kalınan mağduriyet ya da suça yönelme davranışı hakkındaki soruları içermektedir.

Veri Toplama Süreci

Veriler, 01.01.2016-01.09.2016 tarihleri arasında, Ankara Emniyet Müdürlüğü-Çocuk Şube Müdürlüğünde çalışan polis memurları tarafından toplanmıştır. Çocukların nadiren bazı soruları yanıtızsız bıraktığı görülmüştür; bu bağlamda analizler, her bir soruya verilen yanıt sayısına göre yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma niceliksel bir araştırma olması nedeniyle verilerin analizi SPSS 20 programı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yüzde, sıklık ve kıkare testleri uygulanmıştır.

BULGULAR

1. ÇOCUKLARIN VE AİLELERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Çizelge 1. Evden Kaçan Çocukların Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayıları

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
Kız	117	73,1
Erkek	43	26,9
Toplam	160	100,0
Kardeş Sayısı	Sıklık	(%)
Hiç kardeşi yok	14	9,3
1	42	28,0
2	53	35,3
3	24	16,0
4	9	6,0
5	7	4,6
6	1	0,6
Toplam	150 (Yanıtsız 10)	100,0

Evden kaçan çocukların %73,1'i kız ve %26,9'u erkek çocuklardan oluşmaktadır. Türkiye Kayıp Çocuklar Raporu'nda (2018) evden kaçan çocukların %58,5'ini (15.319 çocuk) kız çocuklarının oluşturduğu aktarılmaktadır. Çay (2016)'ın evden kaçan 110 çocukla yaptığı çalışmada araştırmaya katılanların %71,8'i kız, %28,2'si erkektir. Evden kaçan kız çocuklarının oranının erkeklerden fazla olması sebebiyle bu çalışmanın bulgularının literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Çizelgede yer almamakla birlikte, çocukların yaş ortalaması 16,1'dir. En küçük çocuk 13, en büyük çocuk ise 17 yaşındadır. Çocukların %9,3'ünün hiç kardeşi yoktur. Yüzde 28,0'inin bir, %35,3'ünün iki, %16,0'sının üç ve %11,2'sinin ise üçten fazla kardeşi vardır. Bu bağlamda evdeki çocuk sayısının ortalama üç çocukta yoğunlaştığı (%35,3) görülmektedir.

Çizelge 2. Evden Kaçan Çocukların Ebeveynlerine İlişkin Bilgiler

Öz Anne Babanın Yaşamda Olma Durumu	Evet		Hayır	
	Sıklık	(%)	Sıklık	(%)
Öz annenin yaşamda olma durumu	154	96,3	6	3,8
Öz babanın yaşamda olma durumu	149	93,1	11	6,9
Öz anne babanın şu anki medeni durumu	Sayı	(%)		
Evli	104	68,4		
Boşanmış	32	21,1		
Ayrı yaşıyor	16	10,5		
Toplam	152	100.0		
Anne babanın resmi nikahlı olma durumu	Evet		Hayır	
	Sıklık	(%)	Sıklık	(%)
	125	79,1	33	20,9

Çocukların yaklaşık %4'ünün öz annesi ve yine yaklaşık %7'sinin öz babası hayatta değildir. Çocukların %21,1'i anne babasının boşandığını ve %10,5'i ise anne babasının ayrı yaşadığını ifade etmiştir. Bu bakımdan her üç çocuktan birinin boşanan

ya da ayrı yaşayan ebeveynlere sahip olduğu söylenebilir. Çizelgede yer almamakla birlikte, çocukların %13'ü annesinin ve %16,5'i ise babasının birden fazla evlilik gerçekleştirdiğini bildirmiştir. Bu bakımdan evden kaçan her beş çocukta biri, yeniden oluşturulmuş ailelerin çocuklarıdır. Bu bulgu yeniden oluşturulmuş ailelerde yaşayan çocuklar açısından, aile içinde yaşanan olası çatışmaların, özellikle üvey baba/anne şiddetinin ardından evden kaçma davranışının gerçekleşmesinin olası olduğunu düşündürmektedir.

Çizelge 3. Ebeveynlerin Öğrenim Düzeyleri

Ebeveyn Eğitim Durumu		Okuryazar değil	Okuryazar	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	Toplam
Öz Annenizin Öğrenim Düzeyi	S	6	13	80	26	18	3	146
	%	4,1	8,9	54,8	17,8	12,3	2,1	100
Öz Babanızın Öğrenim Düzeyi	S	1	9	57	38	34	1	140
	%	0,7	6,4	40,7	27,1	24,3	0,7	100

Çocukların öz annesinin yarısından fazlası (%54,8), öz babaların ise %40,7'si ilkokul mezunudur. Annelerde ilkokul üzerinde öğrenim görme oranı %32,2'de kalırken, babalarda ise bu oran %52,1'lere çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında annelerin öğrenim düzeylerinin babalardan düşük olduğu görülmektedir. Yüksek öğrenim düzeyinde eğitim almış anne ve baba oranının da oldukça düşük olduğu dikkati çekmektedir. Zengin (2013)'in evden kaçan 40 erkek, 60 kız çocuğu ile gerçekleştirdiği çalışmada; annelerin %30,7'si ilkokul mezunudur; %27,7'si ise okur-yazar değildir. Aynı çalışmada babaların %40'ının ilkokul mezunu olduğu, %15'inin ise ortaokul mezunu olduğu bildirilmiştir. Evden kaçma davranışının öğrenim düzeyi daha yüksek olan ailelerde azalıyor olması, özellikle artan anne baba eğitiminin evden kaçma davranışını ters yönlü etkilediği sonucunu ortaya koymaktadır.

Çizelge 4. Ebeveynlerin Çalışma Durumu

Ebeveyn Durumu	Çalışma	Düzenli olarak çalışıyor	Emekli	İş buldukça çalışıyor	İşsiz	Çalışmıyor	Toplam
Öz annenizin çalışma durumu	n	26	2	15	6	110	159
	%	16,4	1,3	9,4	3,8	69,2	100,0
Öz babanızın çalışma durumu	n	104	6	29	3	12	154
	%	67,5	3,9	18,8	1,9	7,8	100,0

Çocukların anneleri %69,2 oranla herhangi bir işte çalışmamaktadır. Düzenli olarak çalışan annelerin oranı %16,4'lerde kalmaktadır. Düzensiz olarak çalışan anne oranı ise %9,4 olarak bildirilmiştir. Babaların %67,5'inin düzenli işlerde, %18,8'inin düzensiz işlerde çalıştığı, %8'inin ise herhangi bir işte çalışmadığı anlaşılmaktadır. TÜİK Türkiye İşgücü İstatistikleri Raporu (2019)'na göre erkeklerde işgücüne katılma oranı %71,1 iken, kadınlarda ise bu oran %33,6 olarak bildirilmektedir. Türkiye'de işsizlik oranı ise %14,7'ye yükselmiştir. Zengin (2013)'in evden kaçan 40 erkek, 60 kız çocuğu ile gerçekleştirilen çalışmasında; annelerin %74,3'ü çalışmamaktadır. Babaların %40'ı serbest meslek sahibi, %26'sı işçi olarak belirtilmiştir. Gelir durumu açısından bakıldığında tek gelirlili ya da hiç geliri olmayan aile özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Buna ek olarak her on kadından birinin, her beş erkekten birinin iş buldukça çalıştığı, düzenli bir gelirin olmadığı fark edilmektedir.

Çizelge 5. Konuta İlişkin Bilgiler

Çocukların oturduğu evin mülkiyeti	Sıklık	(%)
Kiracı	91	60,3
Ev sahibi	60	39,7
Toplam	151	100
Ailenizin yaşadığı evin tipi	Sıklık	(%)
Apartman dairesi	126	78,8
Gecekondu	34	21,3
Toplam	160	100,0

Çocukların %60,3'ü yaşadıkları evde kiracı olduğunu, diğerleri ise evin mülkiyetinin kendilerine ait olduğunu bildirmiştir. Her beş çocuktan biri gecekondu, dördü ise

apartman dairesinde yaşamaktadır. TÜİK İstatistiklerle Aile Araştırması (2018) verilerine göre, 2017 yılında Türkiye’de ev sahipliği oranı %59,7 iken, kiracı olanların oranı %24,7 olarak bildirilmiştir. Bu bakımdan ailelerin TÜİK verileri ile kıyaslandığında ev sahipliği oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Çizelge 6. Sağlığa İlişkin Bilgiler

Kronik hastalığınız var mı?	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	8	5,0
Hayır	152	95,0
Toplam	160	100,0
Sosyal güvenceniz var mı?	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	123	76,9
Hayır	37	23,1
Toplam	160	100,0

Evden kaçan çocuklar herhangi bir engelinin olmadığını belirtmiştir. Buna ek olarak %8’i kronik bir hastalığının bulunduğunu ifade etmiştir. Çocukların %23’ü sosyal güvencesinin bulunmadığını ifade etmektedir.

Çizelge 7: Çocukların Öğrenim Durumuna İlişkin Bilgiler

Eğitim durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Okur-yazar	3	2,0
İlkokul mezunu	9	6,0
Ortaokul öğrencisi	31	20,6
Ortaokul mezunu	41	27,3
Lise öğrencisi	66	44,0
Toplam	150	100,0
Okula devamsızlık durumu	Sıklık	Yüzde (%)
1-10 gün	57	58,8
11-20 gün	33	34,0
20 gün ve üstü	7	7,2
Toplam	97	100,0
Sınıfta kalma durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	35	38,0
Hayır	57	62,0
Toplam	92	100,0

Evden kaçan çocukların %64,6'sının ortaokul ya da lise düzeyinde eğitimine devam ettiği görülmektedir. Fakat evden kaçan her dört çocukta biri ise (%27,3) ortaokuldan sonra lise eğitimine devam edemediğini bildirmiştir. Çay (2016)'ın çalışmasında ise evden kaçan 110 çocuğun %30,9'unun liseyi terk ettiği bildirilmektedir. Bu bakımdan iki çalışmanın sonuçları da birbiriyle uyumlu değerlendirilmektedir.

Okula düzenli olarak devam etmediğini bildiren çocukların devamsızlığına bakıldığında; çocukların yaklaşık %59'unun 1-10 gün arasında, %34'ünün 10-20 gün arasında ve %7'sinin de 20 günden daha fazla devamsızlık yaptıkları anlaşılmaktadır. Yüksel ve Koçtürk (2018)'ün çalışmasında evden kaçan çocukların okul terki %67,7; okuldan kaçma %33,8, okul devamsızlığı ise %40 bulunmuştur. Bu çalışmada ise 10 günden fazla devamsızlık yapan evden kaçan çocukların oranı %41'dir. Çalışmaların bulguları bu bakımdan oldukça benzerlik taşımaktadır. Zengin (2013)'in evden kaçan 40 erkek, 60 kız çocuğu ile gerçekleştirilen çalışmada; çocukların %33,7'si ilköğretimi bitirdikten sonra eğitimine devam etmemiştir. Bunun nedeni ise %27,8'inin bir işte çalışmaya başladıktan sonra okul yaşamına devam etmemesi olarak bildirilmiştir.

Çocukların %38'i sınıfta kaldığını bildirmiştir. Bu bakımdan çocukların önemli bir çoğunluğunun eğitimle ilişkilerinin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Eğitim yaşamına devam etme salt eğitim açısından değil, özellikle bir toplumsal gruba ait hissetme, sosyalleşme, rehberlik ve geribildirim alma gibi önemli gereksinimleri de karşılayabilmektedir. Okul yaşamından kopma; çocukların aile ilişkilerinde yaşadıkları sorunların bir sonucu ya da belirleyicisi olmaktadır.

Çizelge 1. Göç Durumuna İlişkin Bilgiler

Ankara'ya göç durumu	Sıklık	(%)
Evet	18	11,3
Hayır	141	88,7
Toplam	159	100,0
Göç nedeni	Sıklık	(%)
Ekonomik nedenler	14	77,7
İş nedeniyle	3	16,6
Anne-baba ayrılığı	1	0,6
Toplam	18	100,0

Çocukların %11,3'ü Ankara'ya başka bir ilden göç etmiştir. Göç etme nedenleri arasında ilk sırada ekonomik nedenler gelmektedir. Bunu iş ya da boşanma gibi durumlar izlemektedir.

2. ÇOCUKLARIN EVDEN KAÇMA DENEYİMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Çizelge 2. Çocukların Evden Kaçma Yaşları ve Nedenleri

İlk evden kaçtığında kaç yaşındaydın?	Sıklık	(%)
9-12 yaşları arasında	25	16,9
13-16 yaşları arasında	106	71,6
17 yaşında	17	11,5
Toplam	148	100
İlk kez evden ayrılmanıza neden olan olay	Sıklık	(%)
Aile ile ilgili durumlar	78	51,1
Anne-babanın sıkı disiplin uygulaması	54	35,3
Anne-babanın ayrılması	9	5,9
Anne-babanın fiziksel şiddet uygulaması	7	4,6
Ekonomik sorunlar	4	2,6
Kardeşler ile anlaşmazlık yaşanması	2	1,3
Fuhuş yapmaya zorlanma	1	,7
İstemediği biriyle evliliğe zorlanma	1	,7
Arkadaşla ilgili durumlar	30	19,6
Arkadaş etkisi altında kalma	21	13,7
Erkek/kız arkadaşına kaçması	9	5,9
Okulla ilgili durumlar		
Okul başarısızlığı	3	2,0
Bireysel etmenler		
Ruhsal rahatsızlığımdan	7	4,6
Diğer nedenler	35	22,9
Toplam	153	100,0

Çocukların önemli bir çoğunluğu (%71,6) ilk kez evden kaçma deneyiminin 13-16 yaş aralığında gerçekleştiğini; neredeyse her beş çocuktan biri ilk evden kaçma deneyiminin 9-12 yaşları arasında gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Çocukların evden kaçma nedenlerine bakıldığında en önemli risk etmeninin aile içi sorunlar olduğu ve her iki çocuktan birinin (%51,1) aile sorunları nedeniyle evden kaçtıkları anlaşılmaktadır. Çocukların %40'ı, ailenin sıkı disiplin uygulaması (%35,3) ve şiddeti (%4,6) nedeniyle evden kaçtıklarını bildirmiştir. Bunu, anne babanın boşanması, ekonomik sorunlar ve kardeşlerle anlaşmazlık yaşama, aile tarafından evliliğe ya da fuhuşa zorlanma gibi nedenler izlemektedir. Evden kaçan çocukların önemli bir bölümünün istismarcı ebeveynlere sahip oldukları ve bu bakımdan ciddi risklere açık hale geldikleri görülmektedir. Çizelgede yer almasa da çocukların %3,1'i aile içi şiddet nedeniyle karakol ve mahkeme deneyimi yaşadığını ifade etmektedir. Yüksek ve Koçtürk (2018)'ün çalışmasında evden kaçan 65 kız çocuğu ile gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre, evden kaçan çocukların algıladıkları, aileden gelen sosyal destek düzeyi düşüktür. Bu çalışmaya göre; annelerin %32,8'i, babaların %41,5'i çocuklarına fiziksel şiddet uygulamıştır. Zengin (2013)'in çalışmasında, evi terk etme nedenlerinin başında aile içi anlaşmazlık (%34,3) gelmektedir; Bunu %20,2 ile aile baskısı, %17,2 ile aile içinde şiddet izlemektedir. Çabuk (2015)'un bir proje kapsamında görüştüğü çocukların evden kaçma öyküsüne bakıldığında, ensest (2 olgu), ablanın evden kaçma öyküsü (2 olgu), anneden şiddet (1 olgu), babadan şiddet (2 olgu), arkadaşla kaçma (2 olgu) ve eve korkudan dönememe (3 olgu), bağımlılık gibi unsurların öne çıktığı görülmektedir. Çalışma en önemli evden kaçma nedeninin evdeki şiddet olduğunu ifade etmektedir.

Okul başarısızlığı nedeniyle evden kaçtığını ifade eden çocukların (%2) aile baskısına maruz kaldığı söylenebilmektedir. Ruhsal rahatsızlığı nedeniyle evden kaçtığını ifade eden çocukların (%4,6) da yine aile temelli sorunlar yaşadığını düşünmek abartılı bir yaklaşım sayılmayacaktır. Dolayısıyla aile temelli sorunlar nedeniyle evden kaçan çocukların oranının %60'larda olduğu söylenebilmektedir. Çizelgede yer almasa da çocukların %12'si şu an ailesiyle düzenli ya da düzensiz olarak hiçbir biçimde ilişkilerinin sürmediğini aktarmaktadır.

Her beş çocuktan biri ise arkadaşlarıyla ilgili etmenler nedeniyle evden kaçtığını ifade etmiştir. Arkadaş etkisi altında kalıp evden kaçtığını ya da erkek arkadaşı ile kaçtığını ifade eden çocuklar söz konusudur. Bu bakımdan çocukların yakın arkadaş çevresi

tarafından ikna edilmeye ya da kandırılmaya açık oldukları; bu kişilere hayır diyemedikleri dikkati çekmektedir.

Çizelge 3. Cinsiyete Göre Evden Kaçma Nedenleri

Cinsiyet	İlk Kez Evden Ayrılmanıza Neden Olay			Toplam
	Arkadaş/Sevgili Etkisi Altında Kalma	Anne Babanın Sıkı Disiplin, ve Fiziksel Şiddet	Diğer (Kardeşler arası anlaşmazlık, ruhsal problem, anne babanın boşanması)	
Kız	25	43	49	117
%	15,6	26,9	30,6	73,1
Erkek	5	22	16	43
%	3,1	13,8	10	26,9
Toplam	30	65	65	160

$$\chi^2 = 3,367 \quad p > 0,05$$

Çizelgeye bakıldığında kız ve erkek çocuklarının evden kaçma nedenlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). Bununla birlikte, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmasa da arkadaş/sevgili etkisi altında kalmanın kız çocuklarında daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Hem kızlar hem de erkekler, anne babanın sıkı disiplini ve fiziksel şiddetinin evden kaçma davranışına sebep olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 4. Evden Kaçan Çocukların Yaşadıkları Durumlar

Tüm geceyi dışarıda geçirdiniz mi?	Sıklık	(%)
Evet	99	64,3
Hayır	55	35,7
Toplam	154	100,0

Geceyi dışarıda geçirme nedeni	Sıklık	(%)
Gezmek eğlenmek	43	43,4
Eve gitmek istememek	41	41,4
Diğer	15	15,2
Toplam	99	100,0
Kaç kere evden kaçtın?	Sıklık	(%)
1 kere	53	35,1
2 kere	66	43,7
3 kere	16	10,6
4 kere	6	4,0
5'ten fazla	10	6,6
Toplam	151	100,0
Kaçarken destek alınan kişiler	Sıklık	(%)
Sevgili	7	12,7
Arkadaş	45	81,8
Aile	2	3,6
İnternette tanışılan kişi(ler)	1	1,8
Toplam	55	100,0

Evden kaçan çocukların %64,3'ü en az bir kez tüm geceyi dışarıda geçirmiştir. Evden kaçmış çocukların %65'inin birden fazla evden kaçtığı söylenebilmektedir. Çay (2016)'ın Antalya'da evden kaçan çocuklarla yaptığı çalışmada (n=110) çocukların %54,5'i kaçma davranışını ilk kez gerçekleştirmişken; %45'ten fazlası kaçma davranışını birden çok gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada ise birden çok evden kaçmış çocuk oranının daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Özellikle çocukların önemli bir bölümünün ciddi aile sorunlarına sahip olduğu düşünüldüğünde, çocukların evden kaçma davranışını kendilerine bir kaçış alanı yaratmak amacıyla gerçekleştirdikleri ve aile içi baskı ve sorunlardan uzaklaşma amacıyla evi terk ettikleri anlaşılmaktadır.

Tabloda yer verilirse de evden kaçan her beş çocuktan biri yaşadığı şehrin dışına kaçmıştır (%21,4). Her üç çocuktan biri (%34,4) ise evden kaçarken yardım aldığını ifade etmektedir; özellikle şehir dışına kaçışlarda çocukların bu destekten daha fazla

yararlandıkları düşünülmektedir. Çocukların %63,9'u yakın arkadaşlarının da kendi gibi evden kaçtığını bildirmiştir. Bu bakımdan evden kaçan, bunun yollarını bilen arkadaş grubunun diğer çocukları evden kaçma konusunda teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Aile temelli sorunlar ışığında değerlendirildiğinde, bu bulgu bize, özellikle aile içinde sorun yaşayan çocukların aile dışındaki risk faktörlerine daha açık hale geldiğini söylemektedir.

Tabloda yer verildiği gibi, evden kaçarken destek alan çocukların %81,8'i arkadaşından, %12,7'si sevgilisinden, %3,6'sı ailesinden ve yaklaşık %2'si ise internette tanıştığı bir kişiden yardım aldığını bildirmiştir.

Çizelge 5. Evden Kaçan Çocukların Suç Mağduru Olma Durumu ve Karşılaştıkları Suç Türleri

Evden kaçtığınızda nerde uyursunuz?	Sıklık	(%)
Sokak vb. yerlerde	77	52,4
Bir tanıdığının evinde	50	34,0
Terk edilmiş binalarda	20	13,6
Toplam	147	100,0
Evden kaçtığınızda suç mağduru oldunuz mu?	Sıklık	(%)
Evet	21	13,2
Hayır	139	86,8
Toplam	160	100,0
Evden kaçıp suçla karşılaştıysanız türü	Sıklık	(%)
Cinsel istismar	8	5,0
Şiddet	5	3,1
Kaçırılma alıkonma	3	1,9
Darp	2	1,3
Diğer	2	1,3
İntihar girişimi	1	,6
Toplam	160	100,0
Evden kaçmadan önce herhangi bir suça karıştınız mı?	Sıklık	(%)
Evet	14	8,9
Hayır	146	91,1
Toplam	160	100,0

Evden kaçan çocukların %64,3'ü geceyi sokak ve terk edilmiş binalarda geçirmekte; dışarda kalınan ve uyunan bu zamanlarda çocukların bir bölümünün (%13,2) çeşitli

suçların mağduru olduğu görülmektedir. Bu çocuklar cinsel istismar, şiddet, darp, kaçırılma ve alıkonulma gibi suç türlerine maruz kalmıştır. Açıkça ev içi şiddetten kaçan çocuklar açısından, ev dışı yaşam da alternatif olarak şiddetsiz bir yaşam getirmemekte, çocuklar ev ve ev dışında korumasız ortamlarda bırakılmaktadır. Bununla birlikte her on çocuktan biri evden kaçmadan önce bir suça karıştığını ifade etmektedir.

3. ÇOCUKLARLA İLGİLİ DİĞER RİSK ETMENLERİ

Çizelge 6. Çocukların Çalışma Deneyimleri

Çocukların görüşme anındaki çalışma durumu	Sıklık	(%)
Evet	10	6,25
Hayır	150	93,75
Toplam	160	100,0
Bugüne kadar para kazanmak için bir işte çalıştınız mı?	Sıklık	(%)
Evet	47	29,4
Hayır	113	70,6
Toplam	160	100

Çocukların %6,25'i çalıştığını; buna ek olarak %29,4'ü geçmişte para kazanmak için bir işte çalıştığını belirtmektedir. Yaklaşık her üç çocuktan birinin geçmiş yaşamında çocuk işçi olduğu dikkati çekmektedir.

Çizelge 7. Çocukların Madde Kullanma Durumu

Herhangi bir uyuşturucu madde kullanıyor musunuz?	Sıklık	(%)
Evet	18	11,3
Hayır	142	88,8
Toplam	160	100
Madde kullanıyorsanız türü nedir?	Sıklık	(%)
Alkol	8	47,1
Eroin	4	23,5
Hap	2	11,8
Esrar	2	11,8
Diğer	2	5,9
Toplam	17	100,0

Ne kadar süredir uyuşturucu madde kullanıyorsunuz?	Sıklık	(%)
1 yıldan az	8	44,4
1-3 yıldır	9	50,0
4-6 yıldır	1	5,6
Toplam	18	100,0
Madde kullanımı nedeniyle kurumsal destek alıyor musunuz?	Sıklık	(%)
Evet	4	25,0
Hayır	12	75,0
Toplam	16	100

Çocukların %11,3'ü herhangi bir uyuşturucu madde kullanmaktadır. Uyuşturucu madde kullananların %47'si alkol, %23,5'i eroin, %11,8'i hap ve %11,8'i esrar kullanmaktadır. Uyuşturucu madde kullanan çocukların %44,4'ü bir yıldan daha az süredir, yarısı 1-3 yıldır, %5,6'sı ise 4-6 yıldır kullanmaktadır. Uyuşturucu madde kullananların dörtte biri kurumsal destek almıştır. Yüksel ve Koçtürk (2018)'ün evden kaçan 65 kız çocuğu ile yaptıkları araştırmada sigara kullanımı %64,6, alkol kullanımı ise %26,2 olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada çocukların arkadaşlarının da %61,5'i alkol, %36,9'u uyuşturucu madde kullandığı bildirilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın sonuçları, evden kaçan çocukların önemli bir kısmının aile içi istismara maruz kalan çocuklardan oluştuğunu ortaya koymaktadır. İletişime açık, davranış değişikliği gerçekleştirmeye istekli olan ebeveynlerle çalışma ve aile içindeki risk faktörlerine odaklanan çalışmaların gerçekleştirilmesi, evden kaçan çocukların yeni bir evden kaçma tecrübesi yaşamaması açısından son derece önemlidir. Çocuğu istismarcı aileye ve ailenin olumsuz yaşam örüntülerine feda etmeyen paradigmanın benimsenmesi evden kaçan çocuklar açısından koruyucu bir faktördür. Bu bağlamda çocuklar aile içinde korunamadığında kurum bakımı ya da alternatif toplum temelli hizmetler bu çocuklar açısından mevcut olmalıdır.

Çoklu problemleri olan ailelerle çalışmada, korku kültürü yerine sevgi ve katılım içeren demokratik anne baba tutumlarını geliştirmeyi amaçlayan çalışmalar odağa alınmalıdır. Çocuğuna güvenme, onu koşulsuz kabul etme, çocukların temel ve duygusal gereksinimlerini karşılama sorumluluğunun bilincinde olma, şiddet içermeyen iletişim kurma, çocuk katılımını tesis etme, okulla iletişimi sağlama gibi ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmelidir. Bu nedenle Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, evden kaçan, kaçma potansiyeli yüksek olan

çocukların ve ailelerinin desteklenerek, çocuk ve aileye yönelik danışmanlık hizmetlerinin ve eğitimlerin yaygınlaştırılması oldukça önemlidir.

Çocuk Şube Müdürlüklerine getirilen evden kaçmış olan çocuklarla ilk olarak sosyal çalışmacı, psikolog gibi uzman kişiler görüşmektedir. Bu ilk görüşmenin ardından çocuk ve aile hakkında yazılacak olan sosyal inceleme raporunda 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan gerekli tedbir kararları alınabilmektedir. Bu bağlamda davranış değişikliğini destekleme ve izlemeye yönelik olarak, tedbir kararı olan çocuğun ve ailenin takibinin dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından herhangi bir tedbire gerek olmadığı ya da çocuğun şikâyetçi olmadığı durumlarda ise Çocuk Şube Müdürlüğü, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında aile incelemesine dair talep ve bildirimde bulunmaktadır. Bu bakımdan Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının evden kaçan çocuklara ve ailelerine yönelik doğru değerlendirmeler yaparak uygun mesleki çalışmalar gerçekleştirilmesi ve süreci izlemesi son derece önemlidir. Bu sayede bu çocukların yaşadığı evden kaçma, riskli sosyal çevreye dahil olma, suça sürüklenme ve suça maruz kalma döngüsü kırılacaktır. Son olarak 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan eğitim tedbirlerinin sağlıklı biçimde gerçekleştirilmesi açısından gerekli olan okul sosyal hizmetinin uygulamaya geçirilmesi okul, aile iş birliğinin tesisi ve evden kaçan çocukların okullaşması ve okula dönüşü açısından oldukça gereklidir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Çalışmanın veri toplama süreci Ocak-Haziran 2016 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akarsu, B., Akarsu, B. (2019). *Bilimsel araştırma tasarımı-Nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımları*. İstanbul: Cinius Yayınları
- Akkuş İlgezdi, Gamze. Türkiye'nin Kayıp Çocukları Raporu, CHP: 2018.
- Bass, D. S. (1992). *Helping vulnerable youths: Runaway and homeless adolescents in the United States*. Washington, DC: NASW Press.
- Çabuk, G. (2015). *Evden kaçan çocuklar sil baştan projesi sonuç raporu*. Aileler Yayını, Antalya.
- Çay, M. (2016). *Evden kaçan çocukların sosyodemografik özellikler ve algıladıkları sosyal destek açısından incelenmesi*. 3rd International Congress on Social Sciences, China to Adriatic, October 27-30, 2016, Antalya.

- DiPaolo, M. (2015). The impact of multiple childhood trauma on homeless runaway adolescents. Routledge.
- Feitel, B., Margetson, N., Chamas, J., Lipman, C. (1992). Psychosocial background and behavioral and emotional disorders of homeless and runaway youth. *Psychiatric Services*, 43(2), 155-159.
- Finkelhor, D., Sedlak, A., Hotaling, G. T. (1990). Missing, abducted, runaway, and thrown away children in America: First report, numbers and characteristics national incidence studies: Executive summary. DIANE Publishing.
- Glowacz, F., Léonard, J., Courtain, A. (2017). Pathways of Running Away Among Belgian Youth. *Youth & Society*, 0044118X17734233.
- Greene, J. M., Ennett, S. T., Ringwalt, C. L. (1999). Prevalence and correlates of survival sex among runaway and homeless youth. *American journal of public health*, 89(9), 1406-1409.
- Greene, J. M., Ringwalt, C. L., Lachan, R. (1997). Shelters for runaway and homeless youths: Capacity and occupancy. *Child Welfare*, 76(4), 549.
- Greene, J., Ringwalt, C. L., Kelly, J., Lachan, R., Cohen, Z. (1995). Youth with runaway, throwaway, and homeless experiences: Prevalence, drug use, and other at-risk behaviors. *Research Triangle Institute*, 1.
- Hammer, H., Finkelhor, D., Sedlack, A. J. (2002). Runaway/thrown away children: national estimates and characteristics. *NISMART Series Bulletin*.
- Heflin, L. J., Rudy, K. (1991). *Homeless and in need of special education. exceptional children at risk: CEC Mini-Library*. Council for Exceptional Children, 1920 Association Dr., Reston, VA 22091-1589.
- Janus, M. D., McCormack, A., Burgess, A. W., Hartman, C. (1987). *Adolescent runaways: causes and consequences*. Lexington Books/DC Heath and Com.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar Teknikler İlkeler. Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Kaufman, J. G., Widom, C. S. (1999). Childhood victimization, running away and delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(4), 347-370.
- Koç, Başaran, Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(47), 480-495.
- Kim, M. J., Tajima, E. A., Herrenkohl, T. I., Huang, B. (2009). Early child maltreatment, runaway youths, and risk of delinquency and victimization in adolescence: A mediational model. *Social work research*, 33(1), 19-28.

- Kipke, M. D., Montgomery, S. B., Simon, T. R., Iverson, E. F. (1997). Substance abuse disorders among runaway and homeless youth. *Substance use & misuse*, 32(7-8), 969-986.
- Kipke, M. D., Simon, T. R., Montgomery, S. B., Unger, J. B., Iversen, E. F. (1997). Homeless youth and their exposure to and involvement in violence while living on the streets. *Journal of adolescent health*, 20(5), 360-367.
- McCormack, A., Janus, M. D., Burgess, A. W. (1986). Runaway youths and sexual victimization: Gender differences in an adolescent runaway population. *Child Abuse & Neglect*, 10(3), 387-395.
- Meltzer, H., Ford, T., Bebbington, P., Vostanis, P. (2012). Children who run away from home: risks for suicidal behavior and substance misuse. *Journal of Adolescent Health*, 51(5), 415-421.
- Morewitz, S. J. (2016). *Runaway and homeless youth: new research and clinical perspectives*. Springer.
- Powers, J. L., Eckenrode, J., Jaklitsch, B. (1990). Maltreatment among runaway and homeless youth. *Child Abuse & Neglect*, 14(1), 87-98.
- Ranganathan, P., Aggarwal, R. (2018). Study designs: Part 1—An overview and classification. *Perspect Clin Res*, 9(4): 184–186.
- Ringwalt, C. L., Greene, J. M., Robertson, M. J. (1998). Familial backgrounds and risk behaviors of youth with thrown away experiences. *Journal of adolescence*, 21(3), 241-252.
- Silbert, M. H., Pines, A. M. (1981). Sexual child abuse as an antecedent to prostitution. *Child Abuse & Neglect*, 5(4), 407-411.
- Stiffman, A. R. (1989). Suicide attempts in runaway youths. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 19(2), 147-159.
- TBMM (2010). Türkiye’de 2006-2010 Yılları Arası Kayıp Çocuk Sorunu ve İlgili Risk Faktörlerinin İncelenmesi - Saha Araştırması, Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu.
- Thompson, S. J., Safyer, A. W., Pollio, D. E. (2001). Differences and predictors of family reunification among subgroups of runaway youths using shelter services. *Social Work Research*, 25(3), 163-172.

- Thrane, L. E., Hoyt, D. R., Whitbeck, L. B., Yoder, K. A. (2006). Impact of family abuse on running away, deviance, and street victimization among homeless rural and urban youth. *Child abuse & neglect*, 30 (10), 1117-1128.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). *İstatistiklerle Aile 2018*. Erişim: 25.08.2019, http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=hb_x.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). *İşgücü İstatistikleri*. Erişim: 25.08.2019, http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=hb_x.
- Tyler, K. A., Hoyt, D. R., Whitbeck, L. B., Cauce, A. M. (2001). The impact of childhood sexual abuse on later sexual victimization among runaway youth. *Journal of research on Adolescence*, 11(2), 151-176.
- Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R., Ackley, K. A. (1997). Abusive family backgrounds and later victimization among runaway and homeless adolescents. *Journal of research on adolescence*, 7(4), 375-392.
- Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R., Ackley, K. A. (1997). Families of homeless and runaway adolescents: A comparison of parent/caretaker and adolescent perspectives on parenting, family violence, and adolescent conduct. *Child Abuse & Neglect*, 21(6), 517-528.
- Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R., Yoder, K. A. (1999). A risk-amplification model of victimization and depressive symptoms among runaway and homeless adolescents. *American Journal of Community Psychology*, 27(2), 273-296.
- Yüksel, F., Koçtürk, N. (2018). Evden kaçan çocuklar: sosyal destek düzeyleri ve psikososyal özellikleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 877-901.
- Zengin, L. E. (2013). *Ergenlerde evden kaçma davranışının sosyo-demografik özellikler ve aile işlevleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zide, M. R., Cherry, A. L. (1992). A typology of runaway youths: an empirically based definition. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 9(2), 155-168.